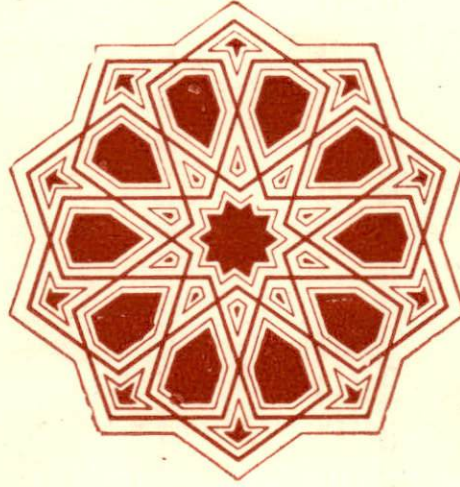

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR

IV
1953

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ—ANKARA

1 9 5 3

Şikrî Polon Bağış

Yıl: 1953

Cilt: 2 Sayı: IV

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ—ANKARA

1 9 5 3

İ Ç İ N D E K İ L E R

		<u>Sayfa No :</u>
YETKİN, Safvet Kemalüddin	: KELÂMDAN TASAVVUFA	1
KÜRKÇÜOĞLU, Kemal Edip	: Tasavvuf'a Dair	23
BALTACIOĞLU, İsmayıl Hakkı	: Bakara Bölümünün Türkçesi Üze- rine Düşünceler	43
KARASAN, Prof. Mehmet	: Din Sosyolojisinin Öncüleri ve Kurucuları	61
Prof. Dr. A. SCHIMMEL	: XIII. Asırda İslâm Dini ile Hris- tiyanlık Arasındaki Münasebetler	71
ÜLGEN, Ali Saim	: Hoşap (Mahmudiye) Kal'ası	83
BİRAND, Doç. Kâmuran	: Tanrı Şuuru Hakkında	89
ÇAĞATAY, Dr. Neş'et	: XIII. Asır Ortalarında Cezire	93

HOŞAP (MAHMUDİYE) KAL'ASI

Ali Saim ÜLGEN

Yüksek Mimar

Türkiye'nin en hücre bir köşesinde, Van ile Hakkâri arasında gayet güzel bir şatonun bulunduğunu duyar ve durumunu merak ederdim. Bu kal'a hakkında, Birecik'de askerlik vazifemi ifa ederken tanıştığım, Hakkâri'de mektupçuluk yapmış bir zattan da bazı malûmat edinebilmiştim. Sonraları bu merakım ciddi bir safhaya girdi. Araştırmalar sonunda Walter Bachmann'ın Musul'dan başlayan ve Trabzon'da nihayet bulan 1911 yılı seyahatı sırasında bu eseri tetkik etmek fırsatını bulduğuna, hatta kitabının içinde kısa izahatına ¹ muttali oldum. Buna Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinin 4 ncü cildindeki malûmat da ² eklenince artık bu kal'ayı bizzat görüp

¹ Walter Bachmann: Kirchen und Moscheen in Armenien und Kurdistan, Leipzig 1913, sayfa 4, satır 26'dan, sayfa 5, satır 3'e kadar.

² Evliya Çelebi Mehmed Zillî bin Derviş: cilt 4, sayfa 272-274, Dersaadet 1314. Hoşap kal'ası—Kal'ası dibinden nehri geçmekle ismine Kal'a-i Hoşap demişler. İsmi kadîmi (Ercek-i Balâ)dır. Al Abbastan (Hakkâri) binasıdır. 800 senesinde Mahmudîlerin eline girmekle halâ Mahmudî beylerinin merkezidir. Badehu 1060 senesinde (Süleyman-ı-zaman) namı azimüşşan-ı-burhan bu kal'ayı tevsî edip canibi şarkisinde sehil havalesi olmakla ol havaleye hail Süleyman Bey'e bir kal'a-i Sülaymanî inşa ettirmiştir ki her taşı fil menkûresi cüssesinde var. Her taşının tulu yirmi ayak olup uzunluğuna duvara koyup uçlarını hariç duvara çıkarmış, top darbesine dayansın için kala duvarını kabıklı bağa (kaplumbağa) arkası gibi yapmış, ne kadar top vursalar aslâ tesir etmeyip kayar. Hattâ 1060 tarihinde Şemsi Paşa oğlu Mehmed Emin Paşa yirmi dokuz gün bu kal'ayı döğdürüp bir taşını koparamayarak haip ve hasır rücu etmiştir. Memaliki Osmanîde kal'a kapıları hep ağaç üzere hadit kaplı kapulardır ki ateş etsen ağacı yanar. Demirleri dökülür, amma bu Hoşap kal'ası kapısının her kanadı üç yüz kantar polat-ı nahşuvanîdendir. Aslâ ağacı yok. Üstad-ı bina bu kapuyu iki kule arasında pünhan etmiştir ki asla görünmez ve kal'a içre hakim Mahmudî İbrahim Bey'den gayri kimse olmaz. Gayet küçük kal'adır. Dairen madar cürmü bin ikiyüz adımdır. İçinde bir zaviyesi, beye mahsus bir hamamcağızı, gılal anbarları, ziri zeminleri, müstevfî cebehanesi, on pare şahî topları vardır. Suyu baran-ı rahmetten cem olur sahrınları var. Bir kayası fil hortumu gibi taşra uzanmıştır.

Merhum Süleyman Bey ol kayalar üzere sanatlar ile demir çarhlar eyleyip yüz kulaç demir zincir ile aşağıda cereyan eden nehir Hoşaptan san'at dolap ile su çekdiğini aşağı rıbat halkı çarşudan seyr ederler garip ve tamaşağâh bir kal'adır. Hâkimi İbrahim Bey ile Bitlis hanı cenginde bulunduğumuzdan kal'ada hakire ve refiklerimize ziyafet verdi. Kal'ayı da bir hoş tamaşa ettirdi. Cevanib-i erbaası cah-ı gayyadan nişan verir. Etrafında asla hendeği yoktur. Ancak şimale nazır bir kapısı var ve kapısının iç yüzünde derk-i-esfelden nişan verir bir hendeği vardır ki cisri top tahtalarındandır. Bu hendeğin içi lebalep sahrınç suyudur.

Aşağı rıbat: bu diyarda varoşa "rıbat" derler. Bu da bir dere içre cevanib-i-erbaası havalesi olup garp tarafı Hoşap nehridir. Alçak duvarlı kırk kule, iki kapulu ve hendeksiz dört bin adım cürmünde bir kal'adır. İçinde sekizyüz kadar hanesi, bir camii, bir hanı, bir kesif hamamı, birkaç dükkâncığı var. Gayri bina mevcut değil.

incelemek arzusunu yenemez hale geldim, fakat, vazife mecburiyetleri beni bu seyahatten uzun müddet alıyordu.

1948 yılında, Van ve Hakkâri'ye vazife icabı bir mimar gönderilmesi lâzım geldi. Bu fırsat zuhur edince seyahati kabul ederek Van havalisine kadar uzandım. Van'a kadar yaptığım seyahat, bu havaliyi tanıtanlarınkine benzediği ve mevzu harici bulunduğu cihetle burada tafsile lüzum görmüyorum. Ağustos ayı içinde Van gölü çevresindeki tetkikatımı tamamlayınca Hakkâri'ye geçmek üzere vasita araştırmağa başladım. Çünkü, bu havalide normal münakale vasıtaları mevcut değildir. Ancak, hususî tutulan kamyon, jip gibi her çeşit arazide gidebilecek vasıtalara ihtiyaç vardır. Bilhassa, Hakkâri bölgesinde katır yegâne nakil vasıtasıdır. Bu arada ilgililerle yaptığım temaslar sırasında günübürlük Hoşap'a kadar gidebilmek imkânı da zuhur etti. Ertesi günü vasitanın gelişi, hazırlanışı epey zamanımızı aldı. Bineceğimiz jip hazır olduğu vakit saat sabah 9 a gelmişti. Yola çıktık. Hoşap 93 Klm. lik Van-Başkale yolunun takriben 42 nci Klm. sindedir. Takriben diyorum, çünkü Batı, hatta Orta Anadolu karayolları gibi burada hâlâ muntazam bir yol şebekesi bulunmamaktadır. Bu sebeple bazan toprak tesviyesi görmüş, kısmen de tabiattan açılmış yolda arabanın kilometrelerini sayarak bu mesafeyi tesbit edebildik ve yolu ancak üç saate alabildik.

Yol boyu, her taraf vahşi bir sukûta boyun eğmiş boş arazi ile kaplı idi. Kayalar, derin vadiler, genişleyen ufuklarımızda ise uzaklarda beliren yüksek karlı dağların silüeti görülüyordu.

Hakkâri'yi şimalden kuşatan Karadağ'ın etekleri sayılabilecek eb'adda küçük görünen, fakat yine hepsi azametli tepeler ve yamaçları girinti ve çıkıntılılarıyla etrafı ziyadesiyle dalgalandıran Mengene, Sülün, Başet dağlarından çıkan sularla beslenen muhtelif namlardaki derelerin birleşmesinden meydana gelen Hoşap suyu³ vadisine girdiğimiz zaman, tabiat biraz zenginleşti. Ağaç topluluklarından vücut bulan yeşil vahacıklar, biraz ileride kerpiç bir köy ve daha uzaklarda kara çadırlardan mürekkep, geniş bir sahayı kaplayan seyyar kasaba, binlerce karakoyunun yayıldığı çınkırak sesleriyle canlı, çimenle kaplı bir çayırığa kavuştuk. Biraz ileride yol yine sarplaşıyor, derin vadî içinde Hoşap suyunun kâh yayılan ve genişleyen, kâh kıvrılarak toplanıp daralan, yatağının kenarından geçerek ilerliyoruz. Nihayet etrafımızdaki kayalar, tepeler gerilemeye ve rüiyet ufkumuz açılmağa başladı. Artık tek tük insanlara raslıyoruz. Bu bize genişçe bir iskâna yaklaştığımızı gösteriyor. Yol arkadaşım geçenlerin büyük bir arzu ve merakla süzdükleri av tüfengini saklamağa ihtiyaç gördü. Vadinin soununda, uzakta tepede, peri masallarındaki hayal şehirlerden birinin silüetini görür gibi oldum ve yanımdakilere sordum. Bana güneşli bir havanın ziya oyunlarıyla Hoşap'ın uzaklardan daha güzel göründüğünü söylediler. Bu güzel manzarayı toprak yolun her kavsinde kaybedip tekrar bulmakta insanda oldukça hoş bir tesir yaratıyor. Jip süratini azaltmış, üstünde bulunduğumuz tepeden aşağıya doğru inmeğe başlamıştı. Yaklaştıkça karşımızdaki kal'anin ihtişamı artıyor, arka tepelerin eflâtuna kaçan fonu önünde, daha gri sarı bir kayalık ve kırmızımtrak bir zemin meydana çıkıyordu. Nihayet, hayalimde tecessüm eden, kendime göre şekil ve renk verdiğim şatoya kavuşmuştum. Gayet sağlam ve renkli taşlarla yapılmış muhteşem bir köprüden Hoşap suyunu geçerek karşıyakaya, jandarma karakolunun önüne vardık. Karakolun etrafında ve su kenarında moloz taştan soklü ve kerpiçten

³ Hoşap nehri, Tersin, Tedans ve diğer derelerin birleşmesinden vücut bulur. Van'ın Edremit sayfiyesi ile Gevaş arasında Micinger suyu adıyla Van gölüne akar.

duvarları olan evlerden mürekkep fakir ve küçük bir köy vardı. Nahiye merkezi olan bu köyün kal'a ile birlikte kurulmuş olduğu tahmin edilebilir. Hoşap suyunun şimal yakasında, havaya doğru fişkırmış şakulî bir kayalığın tepesinde, su sathından takriben yüz metre yukarıda şaha kalkmış kayalardan daha dik görünen duvarlar; o devir insanındaki gayretin ne kadar üstün, müdafa-i nefis kuvvetinin ne kadar sonsuz olduğunu ifade ediyordu. Fakat buna rağmen kal'anın tertip ve tanzimi, girinti ve çıkıntıları, mazgal delikleri, kuleleri ve üstlerindeki dendaneleriyle dantelalaşmış gibi bir his vermekte, altlarındaki kayaların korkunçluğu, arazinin sertliği yanında büyük bir zevkin mevcudiyeti de sezilmekte idi.

Öğle vakti gelmişti. Yemekten sonra dolaşmağa karar verdik. Hava kararmadan Van'a dönmek zaruretini belirten şoförün ikazına kulak vermek lâzımdı. Fakat, buraya geldikten sonra da ne kadar çok şey görmek mümkünse bunu temin etmek faydalı idi. Bu yüzden ne rölöve yapmağa, ne de harita almağa imkân olmadığından basit bir kroki ile iktifa etmek lâzım geldi. Jandarmanın kumandanını önümüze katıp kal'a çıkmağa başladık. Bu suretle hem içerisini görmek, hem de yükseklerden çevreyi umumî hatlarıyla olsun tetkik etmek mümkündü. Şatonun cenup sathı çok dik ve kayalık olduğu cihetle hiç geçit vermiyor. Şimal tarafı ise, ortalama 25 derece meyilli ve nisbeten toprak ile örtülü mail bir arazi kaplıyor. Bu kısma sonradan hilâl şeklinde kavisli, kerpiçten bir dış kal'a duvarı ilâve edilmiş. Bu kerpiç dış kal'a duvarının içinde de köy evleri ve ortada da basit bir cami harabesi görülüyor. Biz bu duvarı geçip batıya nazır ve çevresinde pek yüksek tahkimat bulunan dairevî plânlı kapı kulesinin önüne geldik. Muntazam sıralara sahip, kesme taştan ve gayet itinalı yapılmış, tepesi tezyinatlı ve kitabeli olan bu geniş kule sathına mukabil, ancak bir insan yüksekliğinde küçük bir kapıdan içeri girilebiliyor. Bu kısmın yanındaki kayalardan anlaşıldığı üzere, kule inşa edildiğinde önü traş edilmiş ve böylece kapı kayaların arkasına gizlenerek hücum çıkışları için dışardan görülmesi mümkün olmayan bir barınak tesis edilmiş. Evliya Çelebi, burada bir hendek ile ahşap bir köprünün bulunduğu bahsetmektedir. Bu hale göre zamanla zemin ve hendek dolmuş, kapı oldukça küçülerek proporsiyonunu kaybetmiştir. Fakat, içerisi de moloz ve toprakla dolduğu cihetle kule dahili kapının dış kademesinden pek farklı görünmüyor. Cümle kapısının cephesinden Artuk üslûbunun tak kapı motifi anlayışı hiss olunmaktadır. Cümle kapısında iki defa hafifçe derinleşen ve bu suretle insanî ölçülerden monümantal ölçülere intikal eden bir kapı takı görülmektedir. Gerek yanlardaki kaval silmeler, gerek iki taraftaki istalâktitli yarım başlıklar, Selçuk san'at ananesinin bir devamıdır. Yalnız, kitabe çerçevesi taksimatı ifade bakımından oldukça ağırdır.

Altı mısralık, üç satıra maharetle yerleştirilmiş farisî kitabe, çevresindeki hendesî sularla istalâktitli çerçeve cidden mahir ustalar elinden çıkmış; kapı takı üst kemerinin özengilerinde bulunan istalâktitli yarım başlıklar seviyesindeki, zemini koyu renk kesme taşlarla doldurulmuş armudî askının ikiye taksim ettiği üç dilimli, ucu sivri kemerli kitabe çerçevesinin üstünde karşılıklı duran arslan kabartmaları; Artukîler devrinin bütün hususiyetlerini muhafaza ediyor. Bu arslanlar tamamen aynı değilse de duruşları ve hareket tarzı ile de (kıvrık kuyruk ve ön ayakları hareketli ve kalkmış vaziyette) ziyadesiyle birbirine müşabihler. Üstteki büyük kemer, birbirinin aksi şekli ifade eden girift bir tezyinat, hafif kabarık bir işçilikle işlenmiştir. Aşağıda, kapı sövelerini kuşatan küçük kemer ise, helozonî yivli hatlarla kaytan gibi kıvrımlı iki merkezli mümasî ve sivri bir şekildedir. Bu kapı teşekkülünün üstünde ortadaki büyük kemerle birlikte yükselen ve sonra alçalarak her iki tarafta kulenin gövdesini ufki bir hat halinde ikiye bölen kabartma işlenmiş, iri kaval bir silme var-

dır. Bu kule bana daha ilk bakışta, Diyarbakır surlarının Yedikardeşler ve Ulubeden burçlarını hatırlattı. Bu kapı üstündeki farisî kitabeden kulenin Süleyman Bey namında biri tarafından yapıldığı anlaşılıyor. Ancak, binanın mimarî ve tezyinî vaziyetine bakarak XV. Yüzyıl ortalarında veya biraz daha sonraları yapıldığını tahmin ediyorum.

Küçük kal'a geçidinden içeri girerken, kapının demir kanatları nazarı dikkati celbeder. Evliya Çelebi'nin dahi gözünden kaçmayan bu kapı kanatları, fevkalâde bir işçilik ve malzeme ile yapılmış ve üstlerine yuvarlak başlı çiviler çakılarak küçük bölümlere ayrılmıştır. Gerek dış yüzü, gerek arka konstrüksiyonu tamamen madenîdir. Her çivi ve bölümlerde çapraz çizgilerle yapılmış sade tezyinat da görülmektedir. Ben de Evliya Çelebi gibi çok gezip, çok görmeme rağmen böyle kapı kanatlarına ilk defa rastlamış bulunuyorum.

Cümle kapısından girince, bir kısmı toprakla dolmuş, kısmen de kayaya oyulmuş bir burcun içinde bulunduğumuzu görüyoruz. Her taraf loş ve gayet kalın duvarlarla çevrilidir. Bu kulenin derinliğinde bazı hücreler mevcut. Girişin tam karşısında, yukarıya doğru çıkan bir merdiven yeri mevcut ise de, bugün tamamen yıkılmış; enkaz ile dolu olan bu geçitten ikinci kademe müdafaa hattının üstüne çıkılmaktadır.

Bu kal'anın üstü, geniş bir asma avluya benzemektedir. Nihayetinde yine dairevî ve yukarı kısmı kerpiç bir kule görülüyor. Bu kulenin içindeki ahşap bölmeler ve katlar sökülmüş; yalnız pençere ve mazgal delikleri ile ocak nişleri kalmış. Bu burcun kışla vazifesi ve koğuş hizmeti gördüğü muhakkak. Burada yine yıkılmış duvarlara basa basa dolaşabiliyoruz. Zahire anbarları, üç katlı zindan mahalli, ikinci müdafaa hattının hudutları içindedir. Doğu taraftaki burçlara tırmanacak bir vasıta bırakılmamış; Her duvar oldukça tahrip edilmiş. Binanın ahşap aksamını almak için kaleyi yıkmaktan çekinmemişler, fakat yine şükrediyorum; çünkü bu âbideyi, Doğubayazıt'taki İshak Paşa sarayının taşlarını beşer kuruşa sattıkları gibi satıp perişan etmemişler ki eser daha az zarara uğramış.

Hoşap kal'asının kumandanlık dairesi ile müdafilerin kışlası, üçüncü müdafaa hattının içindedir. Burada umumî bir hamam, geniş koğuşlar, her tarafa hâkim olan müdafaa tertibatı, gözcü kuleleri vardır. Dördüncü müdafaa hattı bir iç kale mesabesindedir. Bu kısımda selâmlık ve harem kısmı yan yana bulunmakta ve alt kısımda, burçların arasında, bir cami harabesi görülmektedir. İç kalede ayrıca bir su deposu inşa edilmiştir. Bu depoya Hoşap suyundan dolaplarla su çıkartıldığını Evliya Çelebi gözleriyle görerek seyyahatnamesinde nakletmiştir. Kal'anın harem kısmında XVII. Yüzyıla aidiyeti, renk ve motiflerinden anlaşılan çok güzel çiçek tezyinatı bakiyelerine rastladım. Bunlar pencere içleri ve duvarlarda halâ görülmekte, gerek renk, gerek şekil itibarıyla Osmanlı sanat tesirlerini ifade etmektedir.

Kal'anın umumî ve en üst heyeti, doğudan batıya doğru uzanan köşe kuleleri ve çıkıntıları hariç, muntazamca mustatıl plânlı bu binanın uzunluğu takriben iki yüz metre kadardır. Şimal taraftaki birinci müdafaa hattı, harem kısmının gerisinde bulunan ve cümle kapısı burcundan başlayarak ikinci bir müstatıl teşkil etmekte ve bu parça, esas kal'aya şimal taraftan bitişmektedir ki, şatoya bu kısımdan girildiğini yukarıda tebarüz ettirmiştik.

Kal'a zeminden itibaren altı kat halinde teşkil olunmuştur. Şimaldeki kayalıklarla hudutlandırılan ve XVII. Asırda yapıldığı anlaşılan dairevî kulelerle kuvvetlendirilmiş hilâl şekilli birinci müdafaa hattı tamamen kerpiçtendir. Bu tahkimat, Hoşap suyuna doğru kavislerin uçları kıvrılmakta, taştan yapılmış olan esas kal'ayı

kucaklamaktadır. Böylece, cenup kısmı Hoşap suyuna dayanan bir tahkimat vücut bulmuştur.

Bu dış müdafaa hattı haricinde, daha şimaldeki yayvan ve dairevî tepenin tam üstüne, iki katlı ve kerpiçten yuvarlak bir kule daha inşa edilmiştir. Bu kulenin bahsettiğimiz kal'a ile hiçbir rabıtası yoktur. Bu suretle, düşmanın uzaktan karşılanması ve kerpiç birinci müdafaa hattına hâkim olan bu tepenin muhafazası imkânı hasıl olmuştur.

Hoşap kal'asının duvarları tetkik edildiğinde, yapı sistemlerinin ve malzemesinin değişikliği göze çarpar. Bundan da şatonun bir kaç inşa devresinde tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Kal'anın dış duvarlarının en altında, harçsız imalâta rastlanmaktadır. Bu kısımda kaba yontulmuş iri taşlar, uzunluğuna duvarlara yerleştirilmiş ve gayetle kalın bir imalât sistemi kullanılmıştır. Bunların hangi devirde yapıldığını tesbit etmeğe imkân yoktur. Bu duvarların üstünde, Türk yapı hususiyetlerini gösteren iki devre daha rastlamaktayız. Bunların daha eskisi Selçukkârî olup, Van ve Ahlat bölgesi inşa tekniğine bağlıdır. Bu kısımlarda kil ve kireç taşı muntazam ve bilhassa kesme taş şeklinde kullanılmış ve aynı devrin tezyinî uslûbu ile süslenmiştir. En üstteki yapı kısmı ise daha çok moloz ve sıralı molozumsu taşlarla vücuda getirilmiştir. Hattâ bu devre ait renkli tezyinatı harem kısmında gördüğümüzü yukarıda arzetmiştik. Kireç harçlı Osmanlı çağı moloz duvarlarında bol miktarda ahşap hatıllar kullanılmıştır. Bunlar pencerelerin üst ve alt kısımlarıyla maşikulilerin kaidelerinde sağlam vaziyette durmaktadır. Çünkü, bunları söküp götürmemişlerdir. Gerek Selçuk, gerek Osmanlı inşa tarzlarını muhafaza eden duvarlarda kemerler sivri ise de, bazı tamirlerle şekilleri değişmiş bulunuyor. Köşelerinde açık renk taşlarla bağlantılar yapılan kulelerin silüetleri uzaktan canlanmakta ve bariz şekilde görülmektedir.

İç kalenin doğu tarafında, cenuba nazır yüzde görülen arı kovanına müşabih iki kule vardır. Bu kulelerin üstleri sivri mahrutî külâhlı imiş. Bugün, ancak bir kısmı sağlam kalmış olup, her tarafı gözetlemeğe müsait toprak künkten yuvarlak delikleri mevcuttur. Bu deliklerden dışarıyı daimî surette seyir imkânı olduğu gibi, rüzgârın tesirinden de mümkün olduğu kadar masun kalınabilir. Hatta, bu deliklerden tüfenk indahtı da yapılması mümkündür. Osmanlı inşa tarzını muhafaza eden aksam, XVII. ve en geç XVIII. asırlara aittir.

Bu muhteşem şatoyu gördükten sonra yavaş yavaş aşağıya indik ve çevresini de incelemeyi ihmal etmedik. Birinci müdafaa hattının doğusunda açılan kuyulardan alınıp, yer altından su getirildiği ve bu suyun doğu tarafındaki kapı altından toprak kaleye sokulduğunu hayretle gördük. Bu kerpiç kalenin batı tarafında, aynı şekilde bir kapusu vardır ve köy halkı buradan girip çıkmaktadır. Bu kısımda Hoşap deresi birinci müdafaa hattının hemen eteğinden batıya doğru kıvrılmakta ve böylece yeni bir müdafaa hattı teessüs etmiş bulunmaktadır.

Hoşap suyunun mukabil tarafında, yani kalenin cenubunda Başkale'ye giden yol kenarında kesme taştan yapılmış dört köşe bir türbe ile harap bir mezarlık vardır. Köprüye yakın yerde ise Evliya Çelebi'nin bahsettiği, biraz ilerde suyun kıvrım noktasında halkın medrese adını verdiği düz damlı kesme taş cephele iki binaya daha rastlanıyor. Tekkenin kitabesi var ise de, köy binaları arasında kaldığından okunamamaktadır. Her iki bina da türbe ile birlikte tetkike değer mimarî eserlerdendir.

Hoşap suyunu üstünden aşdığımız köprü, iki ayaklı, ortadaki büyük iki taraftaki bir birine müsavi olmak üzere biraz daha küçük klâsik sivri kemerli bir eserdir.

Hoşap suyunun yükseldiğini hesaba katan mimar bu köprüyü oldukça yüksek ve kemerlerini geniş inşa etmiştir. Her iki kemer ayağının üstünde, büyük bir itina ile mulürlü çerçeveler içine yerleştirilmiş birisi farisî, diğeri türkçe, iki kitabe görülmektedir. Bu kitabeye göre köprüyü Zeynel Bey'in oğlu Evliya Bey yaptırmıştır. Bu güzel eserin mimarî meçhul ise de sanatkârın Van-Ahlat bölgesinde yetiştiği mimarî ve teknik hususiyetlerinden anlaşılmaktadır.

Evliya Çelebi seyahatnamesinin muhtelif yerlerinde Mahmudî kürtlerinin 955 hicri 1549 milâdî tarihinde Kanunî Sultan Süleyman'a itaat ettiklerini, Van havâlisindeki muhtelif kal'a ve kariyelerini bu suretle muhafaza ederek Osmanlı ordusuna Van beyinin maiyetinde hizmet ettiklerini, İrânlılara karşı muharebelerde yararlık gösterdiklerini, hatta Bitlis beyleriyle çarpıştıkları sırada kendisinin Mahmudî hanedanından İbrahim ve Evliya Bey'lere misafir olduğunu hikâye etmekte ve bunlardan sitayişle bahsetmektedir.